

В. Ф. СМОЛЯНЮК,
доктор політичних наук, професор

ПРАВОВА ПОЛІТОЛОГІЯ: СИНТЕЗ ПІЗНАВАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ НАУК*

У монографічному дослідженні на засадах чіткої послідовності та продуманої квантифікації складного матеріалу у вигляді окремих гносеологічних блоків визначено засадничі детермінанти правової політології, розкрито її зміст як науково-пізнавальної системи та постнекласичної дослідницької парадигми, деталізовано взаємодію політики і права як евристичної першооснови правової політології, акцентовано увагу на взаємній зумовленості політичної і правової систем суспільства, розкрито наукові основи правової політології (її об'єкт, предмет, методологію, принципи, функції, понятійно-категоріальний апарат), узагальнено зарубіжний та вітчизняний досвід інституціоналізації правової політології, поглиблено дискусійні моменти, що стосуються проблемного поля концептуалізації політичного права, окреслено практичні аспекти реалізації політико-правової парадигми суспільного розвитку.

Практично всі із зазначених змістових частин монографії містять інноваційну складову. Тим більш інноваційним є все монографічне дослідження як цілісний науковий доробок, оскільки на основі найсучасніших наукових узагальнень, що стосуються правової та політичної сфер, воно пропонує новий погляд на феномен державної влади в контексті її нормативно-правового забезпечення. Як вишлює зі змісту монографії, це значною мірою пояснюється цілеспрямованим синтезом наукових потенціалів права і політичної науки. Якщо раніше конструювання новітніх наукових плацдармів на основі взаємодії (взаємопроникнення та взаємозбагачення) різних пізнавальних систем сприймалося скептично, то в сучасних умовах ситуація принципово змінилася: «стикові» дослідження усіяно вітаються. Вони не лише створюють ситуацію нестандартних, несподіваних пояснень традиційних предметів наукового аналізу, а й запрошують до їх подальшого творчого осмислення. Це засвідчує така позиція авторів: «...Найбільша потреба зараз постає у формуванні загального бачення саме на ділянках стику, взаємопроникнення наук і взаємного збагачення їх методами дослідження – найцікавіших розробок та відкриттів слід чекати саме в цих напрямках наукового пошуку (с. 43)».

Важливим аспектом монографії є релятивістське ставлення авторського колективу до взаємодії права і політики: у дослідженні не присвоєно домінуючого та підлеглого статусу або праву, або політиці, не визначено «єдино правильного» формату їх вертикального розшарування на кшталт «право вище політики» або «політика домінує над правом». Складність природи та різновекторна спрямованість суспільних відносин в одних ситуаціях дає підстави стверджувати про первинність політичного життя та вторинність права, яке «не встигає» за реальними суспільно-політичними процесами, в інших навпаки – про вищість правових норм над швидкоплинними політичними трансформаціями, не всі

*Рецензія на колективну монографію: **Правова політологія: проблеми концептуалізації та інституціоналізації** / за ред. І. О. Кресіної. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2019. 288 с.

з яких є суспільно корисними. Саме тому висхідною тезою монографії є визнання складності й суперечливості процесу взаємодії права й політики: «З одного боку, вони перебувають у постійній боротьбі, а з іншого – доповнюють одне одного... З одного боку, держава створює систему права, зумовлюючи її публічний, загальнообов'язковий характер, ... з іншого боку – сама держава утверджується своєю політикою і забезпечується правом (с. 5)».

Так само важливо вказати на системне бачення авторським колективом феномена правової політології, яка цілком обґрунтовано претендує на статус самодостатньої наукової парадигми нової якості, оскільки «має поєднати у своєму об'єкті політичну систему суспільства та правову систему держави із постійно змінюваними уявленнями про місце і роль позаправових чинників впливу на державу, внести чіткі критерії та ознаки в ті правові механізми, що містять значний елемент політичного, регламентувати діяльність специфічних суб'єктів політико-правової системи ... та інститутів громадянського суспільства (с. 47)».

Автори небезпідставно відносять продемонстрований ними стиль наукового мислення, оформлений у вигляді монографічного видання, до постнекласичного способу рефлексії людиною сучасного матеріально-духовного оточення, яке все менше підпадає під лінійні канони однозначного сприйняття комбінованих суспільних систем. Ознаками правової політології пропонується вважати: зміну характеру наукової діяльності, зумовлену революцією в засобах отримання і збереження знань на основі комп'ютеризації та інтернетизації дедалі місткішого інформаційного простору; зміну самого об'єкта дослідження, який, розглядаючись крізь призму відкритих самоорганізованих систем, здатний невпинно пропонувати досліднику нові грані власної сутності; міжнауковий обмін методичним інструментарієм; поширення міждисциплінарних досліджень і комплексних дослідних програм тощо (с. 51).

На нашу думку, постнекласичність сучасної науки прямо корелюється з фундаментальною проблематикою постмодерну, який не лише позначив сучасний цивілізаційний злам, а й засвідчив інтенсивний вияв раніше невідомих суспільних проблем, способів їх осмислення та практичного вирішення. Відповідно правову політологію можна вважати не лише постнекласичною наукою, а й зразком постмодернізму як світоглядної орієнтації нової якості.

Значення рецензованої монографії визначається й тією обставиною, що політичній діяльності постмодерністського гатунку, яка стає суперечливою, а відтак складною для сприйняття, властиві раніше не притаманні риси. Головними з них є дискретність, фрагментарність, гра, зміщення акцентів, хаотичне чергування реального й віртуального, розмивання критеріїв оцінювання й навіть їх повне заміщення протилежними знаками. Політичний процес у багатьох країнах (включно з Україною) доволі часто постає як непрогнозований мікс подій, конфліктів, провокацій, скандалів, непублічних домовленостей, іміджових перевтілень, рекламних симулякрів, необґрунтованих обіцянок, безвідповідальних вчинків тощо. За таких умов зростає цінність права як необхідної умови окреслення меж людської активності та її відносного впорядкування на основі задалегідь визначених та чітко артикульованих владних приписів. Регулятивна слабкість традицій, моралі, культури, релігії, свідками якої стала більшість сучасників, додатково підкреслює необхідність збереження правових механізмів упорядкування індивідуальної та групової життєдіяльності. Даний

аргумент додатково засвідчує необхідність правової політології, яка визначає синергетику як свій методологічний базис.

При цьому слід враховувати глибинні зміни в самому праві, яке в умовах постмодернізму аж ніяк не залишається статичним. Зокрема, традиційне «вертикальне» право, джерелом якого була й залишається держава як ключовий інститут політичної системи, постає перед необхідністю врахування «горизонтальних» правових ініціатив, які пропонуються мережево організованими соціальними спільнотами. Останні, активно взаємодіючи між собою, ігнорують фактор державності чи навіть грають проти неї. Відповідно правова політологія з подачі авторського колективу постає як відкрита пізнавальна система, що не має завершеного вигляду та пропонує залучення читачького загалу до її подальшого сутнісного наповнення та інструментальної деталізації.

Отже, у монографії представлено комплексне й глибоке дослідження концепту правової політології, яка водночас виступає як науково-пізнавальна система, дослідницька парадигма, науковий напрям, перспективна навчальна дисципліна. Методологічна основа монографії може бути застосована при аналізі інших «стикових» пізнавальних ефектів, що претендують на самостійну наукову концептуалізацію.

Методологія подачі матеріалу базується на принципах доступності, співмірності структурних елементів, об'єктивності та системності, широкому опрацюванні вітчизняних та англomовних наукових джерел. Авторський колектив, являючи собою синтез академічного досвіду та молодіжного завзяття, окреслив широке коло питань, відповіді на які дали змогу отримати цілісне уявлення про правову політологію як перспективний напрям наукових досліджень. Робота, поза сумнівом, отримає позитивний резонанс в інтелектуальному середовищі України, ставши в пригоді науковим та науково-педагогічним працівникам, аспірантам, студентам, державним службовцям, небайдужим громадянам, що осмислюють суспільно-політичні реалії та перспективи України.

Виходячи з наведених вище міркувань, а також з огляду на багатогранність матеріалу, лаконічність викладу й оригінальність структури, монографія є актуальною та корисною. Вихід у світ даної праці, без сумніву, дасть новий поштовх розвитку права і політології як наук і навчальних дисциплін, викличе у зацікавленого читача інтерес до складних проблем соціально-політичного життя українського суспільства.